

ASIA Syyttämättäjättämispäätöksen lähettäminen rikosilmoituksen tehneelle

KANTELU

A arvostelee oikeuskanslerille 21.8.2012 osoittamassaan asiamiehensä laatimassa kirjoituksessa Oulun syyttäjänviraston kihlakunnansyyttäjän B:n menettelyä epäiltyä virkavelvollisuuden rikkomista koskevassa asiassa. Kantelijan mukaan B jätti ilmoittamatta sekä kantelijalle että tämän avustajalle asiassa maaliskuussa 2010 tehdystä syyttämättäjättämispäätöksestä. Kantelija ja tämän avustaja olivat kantelun mukaan saaneet päätöksestä tiedon vasta tiedustelujen jälkeen marraskuussa 2011. Kantelijan mielestä hän on ”ilmeisesti syyteoikeuden vanhentumisen vuoksi menettänyt mahdollisuuden itse panna vireille alkuperäisen tutkintapyynnön kohteena ollut, hätäkeskuksen työntekijän toimintaan liittyvä väitetty rikos.”. Kantelija arvostelee myös itse syyttämättäjättämispäätöstä katsoen, että se muun ohella on tehty väärin olettamuksin.

Kantelija arvostelee lisäksi muun muassa tuomioistuimien menettelyä rikosasiassa ja rikokseen perustuvaa vahingonkorvausta koskevassa asiassa.

SELVITYS

Oulun syyttäjänvirastosta on hankittu kihlakunnansyyttäjä B:n selvitys ja johtavan kihlakunnansyyttäjän lausunto. Apulaisvaltakunnansyyttäjä on myös antanut asiassa lausuntonsa.

VASTINE

Kantelija on antanut hankitusta selvityksestä vastineensa.

LISÄLAUSUNTO

Apulaisvaltakunnansyyttäjä on pyynnöstäni antanut vielä lisälausuntonsa. Jäljennös siitä oheistetaan kantelijalle tiedoksi.

RATKAISU

Tuomioistuimien menettely

Kantelija kertoo törkeää vammantuottamusta ym. koskevasta asiasta, jossa Raahen kärjäoikeus antoi tuomion elokuussa 2006 ja Rovaniemen hovioikeus tuomion maaliskuussa 2007. Lisäksi kantelija kertoo rikokseen perustuvaa vahingonkorvausta koskevasta asiasta, jossa Raahen kärjäoikeus antoi tuomion helmikuussa 2008 ja Rovaniemen hovioikeus tuomion kesäkuussa 2009. Päätöksellään maaliskuussa 2010 korkein oikeus ei myöntänyt asiassa valituslupaa.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 4 §:n (536/2011) 3 momentin mukaan oikeuskansleri ei käsittele kantelua, joka koskee yli kaksi vuotta vanhaa asiaa, ellei siihen ole erityistä syytä.

Kantelussa on tuomioistuimien menettelyn osalta kyse lainkohdassa tarkoitettusta yli kaksi vuotta vanhasta asiasta, minkä vuoksi kantelua ei näiltä osin oteta käsiteltäväksi.

Syyttäjän menettely

Säännöksistä ja ohjeistuksesta

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 9 §:n 1 momentin mukaan päätös syyttämättä jättämisestä on tehtävä ja annettava tiedoksi syyttämättä jätetyille ja asianomistajalle niin hyvissä ajoin, että asianomistajalle jää riittävästi aikaa 14 §:ssä tarkoitettujen syytteen valmisteluun ja nostamiseen.

Valtakunnansyyttäjän syyttämättä jättämispäätöksen laatimisesta ja sisällöstä antaman yleisen ohjeen (VKS:2007:4) kohdassa ”Jakelu” (s. 5) todettiin tapahtuma-aikana seuraavaa: ”Päätökseen merkitään kenelle päätös on lähetetty tiedoksi. Päätös on tehtävä ja annettava tiedoksi syyttämättä jätetyille ja asianomistajalle niin hyvissä ajoin, että asianomistajalle jää riittävästi aikaa ROL 1 luvun 14 §:ssä tarkoitettujen syytteen valmisteluun ja nostamiseen. Tiedoksianto on toimitettava postitse tai noudattaen mitä oikeudenkäymiskaaren 11 luvussa säädetään. Päätös lähetetään lisäksi tiedoksi asianomaiselle esitutkintaviranomaiselle ja mahdolliselle rikosilmoituksen tehneelle tai asiassa kuullulle valvontaviranomaiselle.”

Johtava kihlakunnansyyttäjä viittaa lausunnossaan syyttämättä jättämispäätöksen lakiin kirjattuihin tiedoksiantosäännöksiin sekä toteaa näkemyksensä muun ohella seuraavaa: ”Valtakunnansyyttäjän antaman yleisen ohjeen VKS:2007:4 nimenomaisen jakelua koskevan kohdan (ohje s. 5) perusteella päätös on lähetettävä oma-aloitteisesti tiedoksi asianosaisten lisäksi vain esitutkintaviranomaiselle ja rikosilmoituksen tehneelle tai asiassa kuullulle valvontaviranomaiselle.”

Olen eräissä aiemmin antamassani kanteluasian päätöksessä (20.12.2010, OKV/589/1/2008) arvioinut (samoin kuin apulaisvaltakunnansyyttäjä arvioi kyseisessä asiassa antamassaan lausunnossa), että syyttämättä jättämispäätös on ohjeen VKS:2007:4 mukaan tullut toimittaa kantelijalle sen perusteella, että tämä on ollut rikosilmoituksen tekijä. Päätöksessäni olen kiinnittänyt kihlakunnansyyttäjän huomiota velvollisuuteen toimittaa syyttämättä jättämispäätös myös rikosilmoituksen tehneelle.

Koska käsillä olevassa tapauksessa oli tehtävissä se johtopäätös, että mainittua valtakunnansyyttäjän ohjetta oli kuitenkin nyt tulkittu niin, että ohje sanamuotonsa mukaan ei edellyttäisi syyttämättäjättämispäätöksen lähettämistä tiedoksi muulle rikosilmoituksen tehneelle taholle kuin valvontaviranomaiselle, pyysin apulaisvaltakunnansyyttäjää antamaan asiasta lisälausuntonsa. Lisälausuntopyynnössäni totesin, että viimeksi mainittu tulkinta näytti myös olevan ristiriidassa valtakunnansyyttäjän vastaavassa ruotsinkielisessä ohjeessa todetun kanssa, sillä siinä todettiin seuraavaa: ”Beslutet ska dessutom sändas för kännedom till vederbörande förundersökningsmyndigheten, till den som eventuellt gjort brottsanmälan samt till den tillsynsmyndighet som hörts i ärendet.”. Ruotsinkielisen ohjeen mukaan syyttämättäjättämispäätös tuli siis yksiselitteisesti lähettää sille (ei vain valvontaviranomaiselle), joka oli tehnyt rikosilmoituksen.

Lisälausunnossaan apulaisvaltakunnansyyttäjä toteaa, että ohjeen VKS:2007:4 kohta ”Jakelu” on suomenkielisessä ohjeessa sanamuodoltaan tulkinnanvarainen ja ristiriidassa ruotsinkielisen ohjeen sanamuodon kanssa. Sen vuoksi molempien ohjeiden ”Jakelu” -kohdat muutetaan apulaisvaltakunnansyyttäjän mukaan kuulumaan seuraavasti (kohdan viimeinen lause): ”Päätös lähetetään lisäksi tiedoksi asianomaiselle esitutkintaviranomaiselle, rikosilmoituksen tehneelle henkilölle sekä asiassa mahdollisesti kuullulle valvontaviranomaiselle. – Beslutet ska dessutom sändas för kännedom till vederbörande förundersökningsmyndigheten, till den som gjort brottsanmälan samt till den tillsynsmyndighet som eventuellt hörts i ärendet.” Apulaisvaltakunnansyyttäjä on tehnyt kertomansa muutokset/korjaukset 30.1.2014.

Arviointi

Kanteliija teki syyskuussa 2008 tutkintapyynnön hätäkeskuspäivystäjän tammikuussa 2006 tapahtuneesta menettelystä. Tutkintapyynnössä poliisia pyydettiin tutkimaan, oliko hätäkeskuspäivystäjä rikkonut virkavelvollisuuttaan hätäkeskukseen ilmoitetun tilanteen hoitamisessa. Poliisi toimitti esitutkinnan, jossa hätäkeskuspäivystäjää kuultiin rikoksesta epäiltynä. Kihlakunnansyyttäjä B teki tämän jälkeen maaliskuussa 2010 syyttämättäjättämispäätöksen, jonka mukaan hän jätti syytteen nostamatta, koska asiassa ei ollut todennäköisiä syitä rikoksesta epäillyn syyllisyyden tueksi. Kanteliija kertoo saaneensa tiedon syyttäjän päätöksestä vasta tiedustelujen jälkeen marraskuussa 2011.

Asiassa on ollut epäiltynä rikoksena virkavelvollisuuden rikkominen (rikoslain 40 luvun 9 §). Rikoslain 8 luvun 1 §:n 4 momentin mukaan virkarikosten vanhentumisaika on vähintään viisi vuotta, joten syyteoikeus on tapauksessa vanhentunut mainitun lainkohdan sekä saman pykälän 2 momentin nojalla viidessä vuodessa (eikä kahdessa vuodessa kuten kantelussa väitetään). Syyteoikeus epäilystä virkavelvollisuuden rikkomisesta näyttäisi tapauksessa näin ollen vanhentuneen tammikuussa 2011, eli ajallisesti selvästi sen jälkeen kun syyttämättäjättämispäätös oli tehty, mutta ennen kuin kanteliija kertomansa mukaan oli saanut siitä tiedon. Totean tässä yhteydessä selvyuden vuoksi, että tapahtuma-aikana voimassa olleen lainsäädännön mukaan (eli ennen 1.3.2012 voimaan tullutta lainmuutosta 1112/2011) asianomistajalla oli sinänsä itsenäinen ja ensisijainen, virallisen syyttäjän kanssa rinnakkainen syyteoikeus virkarikosasioissa.

Omana arvionani totean aluksi, ettei minulla käytettävissäni olevan aineiston perusteella ole oikeudellisia perusteita todeta B:n ylittäneen harkintavaltaansa tai muutoinkaan menetelleen toimenpiteitani edellyttävällä tavalla tehdessään edellä kerrotun syyttämättäjättämispäätöksensä.

Siltä osin kuin kyse on siitä, olisiko B:n tullut lähettää syyttämättäjättämispäätös kantelijalle sen johdosta, että tämä olisi katsottava päätöstä koskevassa asiassa asianomistajaksi, totean seuraavan.

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain mukaan päätös syyttämättä jättämisestä on annettava tiedoksi syyttämättä jätetyille ja asianomistajalle. Kantelijan näkemyksen mukaan kantelija on käsillä olevassa tapauksessa ollut asianomistaja, sillä kantelijan mielestä hänen oikeusturvansa ja oikeus luottaa virkamiehen lainmukaiseen menettelyyn on tullut vakavasti loukatuksi ja hän on kärsinyt siitä ankarat seuraamukset. B toteaa puolestaan selvityksessään, että hänen näkemyksensä mukaan hätäkeskuspäivystäjän epäilty teko ei ole kohdistunut suoraan kantelijaan eikä sillä ole loukattu hänen oikeuksiaan tai aiheutettu hänelle vahinkoa. Tämän vuoksi kantelijaa ei B:n mielestä tullut pitää virkarikosasian asianomistajana eikä syyttämättä jättämispäätöstä siis lain mukaan ole pitänyt lähettää kantelijalle. Eri asia B:n mukaan on, että syyttämättä jättämispäätöstä koskevalla asialla on ollut kantelijalle välillisesti merkitystä. Apulaisvaltakunnansyyttäjä ei ota kantaa siihen, onko kantelijaa tullut pitää asiassa asianomistajana.

Lainsäädännössä ei ole yleistä asianomistajan määritelmää. Oikeuskirjallisuudessa todetaan, että nykyisin asianomistaja-asema sidotaan enemmän tai vähemmän rikosoikeudellisen oikeushyvän käsitteeseen (ja oikeushyvän haltijaan) tai siihen, onko henkilölle syntynyt välittömästi rikoksen johdosta yksityisoikeudellinen vaade (Frände, Dan: Asianomistaja, teoksessa Prosesioikeus (2012), s. 422-425). Tuomioistuin on velvollinen kontrolloimaan, keillä kaikilla on asianomistajan asema ja ketkä heistä esimerkiksi on kutsuttava asianosaisina oikeudenkäyntiin. Tuomioistuin päättää siis viime kädessä siitä, ketä on pidettävä asianomistajana yksittäisessä rikosasiassa.

Poliisi toimitti tapauksessa esitutinnan, jossa hankitun selvityksen mukaan kantelijaa ei kuultu asianomistajana tai muussakaan asemassa. Syyttämättä jättämispäätökseen kantelijaa ei merkitty asianomistajaksi. Syyttämättä jättämispäätöstä koskevalla asialla voidaan perustellusti kuitenkin katsoa olleen kantelijalle ainakin välillisesti merkitystä.

Kaiken kaikkiaan kantelijan mahdollinen asianomistaja-asema on käytettävissäni olevan aineiston perusteella ollut mielestäni joka tapauksessa vähintäänkin siinä määrin tulkinnanvarainen, ettei minulla ole oikeudellisia perusteita pitää lainvastaisena B:n menettelyä olla lähettämättä syyttämättä jättämispäätöstä kantelijalle sen johdosta, että kantelijaa B:n näkemyksen mukaan ei ollut pidettävä asianomistajana.

Siltä osin kuin kyse on puolestaan siitä, olisiko B:n tullut lähettää syyttämättä jättämispäätös valtakunnansyyttäjän ohjeen VKS:2007:4 perusteella kantelijalle sen johdosta, että tämä oli syyttämättä jättämispäätöstä koskevassa asiassa rikosilmoituksen tekijä, totean erikseen seuraavan.

Apulaisvaltakunnansyyttäjä arvioi lisälausunnossaan mainittuun ohjeeseen viitaten, että B:n olisi tullut lähettää syyttämättä jättämispäätös myös rikosilmoituksen tehneelle kantelijalle.

Minulla ei ole perusteita arvioida asiaa toisin kuin apulaisvaltakunnansyyttäjä on tehnyt. Edellä on tosin jo tuotu esille, että ohjeen tapahtuma-aikainen suomenkielinen sanamuoto ei tältä osin ole ollut täysin yksiselitteinen, tai sanamuoto on ainakin ollut omiaan aiheuttamaan – kuten käsillä olevassa tapauksessa – väärinymmärryksen siitä, mille rikosilmoituksen tehneelle taholle syyttämättä jättämispäätös on tullut lähettää. Nytemmin ohjeen suomenkielinen sanamuoto on yksiselitteinen siten, että syyttämättä jättämispäätös on lähetettävä nimenomaisesti myös rikosilmoituksen tehneelle henkilölle.

Toisaalta asiasta on ollut olemassa ainakin edellä kerrottu 20.12.2010 antamani kanteluasian päätös, jossa olen kerrotussa ohjeessa mainitun perusteella kiinnittänyt kihlakunnansyyttäjän huomiota velvollisuuteen toimittaa syyttämättäjättämispäätös myös rikosilmoituksen tehneelle. Huomioon arvoista myös on, että käsillä olevassa tapauksessa kantelijan avustaja oli joitakin kertoja tiedustellut B:ltä syyteharkinnan kestoja, B oli ollut tietoinen kantelijan osallisuudesta asiaan ja siitä, että syyttämättäjättämispäätöstä koskevalla asialla oli kantelijalle vähintäänkin välillisesti merkitystä. B olikin jo marraskuussa 2011 kantelijan avustajalle lähettämässään viestissä pahoitellut syyttämättäjättämispäätöksen lähettämättä jättämistään.

Katson riittäväksi toimenpiteeksi saattaa edellä esittämäni näkemykset B:n tietoon.

Toimenpiteet

Saatan kihlakunnansyyttäjä B:n tietoon edellä esittämäni näkemykset syyttämättäjättämispäätöksen lähettamisestä rikosilmoituksen tehneelle henkilölle. Tässä tarkoituksessa lähetän B:lle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Kantelu ei anna aiheutta muihin toimenpiteisiin.

Jäljennös päätöksestäni lähetetään tiedoksi Oulun syyttäjänvirastolle ja Valtakunnansyyttäjänvirastolle.

Kantelun liitteet palautetaan kantelijalle.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen

Risto Hiekkataipale

Esittelijäneuvos

Markus Löfman

OIKEUSKANSLERINVIRASTO
